

Tanulmány

KÁNTOR LAJOS

Madách kalandja a Korunkban

Madách Ádámjának, *Az ember tragédiájának* közel másfél évszázados kalandos története folyamatosan része a kortársi magyar irodalomnak. Ennek kis, ám korántsem érdektelen hányada kapcsolódik a kolozsvári *Korunk* évtizedeihez, kiemelten az újraindulás első, 1957-es évfolyamához és az 1973-as jubileumi évhez köthetően. A folyóirat teljes Madách-bibliográfiája számos tételből áll, mindenekelőtt e két – szélsőként megjelölt – évszám között; valamennyit akár erősen tömörítve leírni vagy éppenséggel elemezni most nem vállalt feladatunk. Ám a *Korunk*-történet és a Madách-recepció összefüggésében néhány jellemző mozzanat kiemelése túlmutathat a szakkutatáson, bevilágítva az elmúlt fél század magyar és romániai magyar históriájába.

Egy fiatal, harminchárom éves kolozsvári kutató, filozófusjelölt, Tordai Zádor az alig pár hónapja indult lapban közreadja jegyzeteit *Az ember tragédiájáról*. 1957 augusztusát írjuk. Már nem csupán a XX. kongresszuson vagyunk túl, hanem a magyar forradalom leverésén is – és ez a *Korunk* számos közleményén lemérhető, a legelső lapszámoktól kezdve. Mintha éppen ez az augusztusi szám azonban kevésbé volna a hivatalos elvárások szerint átideologizált, legalábbis nem üt át rajta az „ellenforradalmi megnyilvánulások” megbélyegzése. Tordai úgy vezeti be írását, mintha egy normális közegben élne. Íme: „*Az ember tragédiáját* újra és újra elő lehet venni, mindig megakad az ember egy gondolaton, egy szón s az elmélkedés mintha egy lökéstől elszállna, elszakadna, önpályára szaladna, mégis a maga szabályai, törvényei szerint repül. Szabadon, mégis megkötve. Mint a bolygó vagy üstökös a nap körül. (Néha sápadtan visszatükröző holdként csupán.) Nehéz az ilyen műről tanulmányt írni, nehéz elemezni, s nehéz róla glosszákat nem írni.” Ő ez utóbbit választja, a szabadnak vélt – későbbi években az „alkotó marxizmus” címszava mögé bújtatott – gondolat jegyében. A többes szám első személy használata utal rá (marxista hivatkozások mellett), hogy a Madách-műre vonatkozó jegyzetek a „körön”, az uralkodó ideológián belüliek. Például: „Egyszóval van-e reális alapja az ember tragédiája gondolatnak? Mert ha nincs, Madách műve gyökereiben rendül meg, s igazán érthetetlen volna, miért élvezhető ma is, különösen nekünk, akik társadalmi pesszimizmusát nem osztjuk.” Akár azt is mondhatnánk, hogy Tordai Zádor alapállása nem áll távol az 1955-ös Lukács György-féle Madách-kritikától. Csakhogy abból a megállapításból, mely szerint „*Az ember tragédiája*, Ádám tragédiája: a hit emberének a tragédiája”, a *Korunk* filozófiai esszéjének írója korántsem Madáchot elmarasztaló következtetéseket von le. Tordai Zádor nem rejtett célja: a saját korabeli vakhit visszautasítása – legyen ez vallásos hit vagy a jövő tökéletes társadalmának politikai (kommunista) hite, elfogultsága. „Ami változik, éppen azért tud változni, mert nem tökéletes. A valóság lényege pedig a változás, tehát a nemtökéletesség is. Ami létezik, sohasem befejezett. Ami befejezett, az már nem létezik. A tökéletes-

ség a halál. A valóság azért nem tűri az eszményképeket sem, hiszen nem valósulhat meg sem emberben, sem társadalomban, mert az önmagának a nemlétét jelentené.” Tordai Zádor a kiutat Luciferben, a tagadásban látja („A Tragédia legpozitívabb alakja talán Lucifer”), mert ő „mint a tagadás szelleme minden haladásnak a magva”. Tíz tételben összegezi jegyzeteit Tordai, és ezekben sorra ismétlődik a hit veszélyessége, a hit tagadása. Az ötödik tételben így: „A harcoló hívó arca az inkvizítor arca. Az ecclesia militans útját – a hitet itt sem szabad a vallásra korlátozni – máglyák jelzik. Miután a valóság szembeszegül a hit harcosának akaratával, hát erőszakhoz folyamodik. [...] A józanul saját fejjel gondolkodik az ecclesia militans gyűlöletét vonják magukra. Egy azonban biztos: gyilkolni, börtönbe vetni embereket lehet csupán, a valóságot, a népeket, a dolgozó osztályokat nem. Ezért kell a hívóknak végül is elbukniok. Ha okosak – csalódnak, kiábrándulnak, ha ostobák – s ez a gyakoribb –, fejjel rohannak a falnak. Nemtelen végük mindig csak megvetést érdemel.” A jegyzetek írója vitába száll azokkal, akik a párizsi szín, a „fényes nap” emlékéit a mű középpontjába emelik, mert hogy a forradalmi kép után nem következik be kiábrándulás. Tordai Zádor ezt az érvet erőltetettnek mondja, szerinte a Tragédia VIII., IX., X. és XI. színe egymástól elválaszthatatlan; poétikai hasonlaltal élve, kijelenti: „Olyanok, mint a keresztrím. A VIII-ra a X. csendül rá, s a IX-re a XI.” A legbővebben a madáchi falansztert – valójában azonban az eszményinek mondott társadalom 1957-ben is hirdett tételét – glosszázza. Ilyen mondatokkal: „Aki az emberiségre gondolva elfelejti, hogy az nem egyéb milliónyi embernél, akiknek megvan a maguk vágya, gondolata, öröme, bánata, az nem humanista. A humanizmus az embert szereti, s számára az emberiség éppen az emberek összessége, nem valami elvont fogalom, absztrakt eszme.” És: „A Tökéletes Társadalomból Ádámnak ki kell ábrándulnia, hisz nem ez a küzdés célja, hanem a valóság megismerése és saját törvényei szerint való megváltoztatása, emberibbé és jobbá tétele. Első feltétele pedig, hogy ne ábrándokban keresse a világot, de siettesse az embertelen világ halálát, gyorsítsa annak a világnak a kialakulását, amelyben az ember embert meg nem alázhat, meg nem gyalázhat, ki nem foszthat, el nem veheti munkája termékét, meg nem gátolhatja szellemi kialakulását és kiteljesedését. Egyszóval: egy olyan rend kialakulását segítse elő, ahol a közösség szolgálja az emberek összességét. A cél tehát nem az ideális, hanem az emberi világ. Segít ebben a Tragédia falanszter jelenete? Kétségtelenül.”

Vagyis Tordai Zádor nagyon messzire kerül Lukács Madách-bírálatától. Az esszé tizedik tétele Madách nagyságát hirdeti. Az álnagyságokat eltörüli a feledés, az igazinak az utókor igazságot szolgáltat. „S a tant, amely akkor – a bukás után – sokakat örültségbe vitt, a forradalom tanát – ma értjük igazán. Ott ugrat-e Madách a Tragédiában, ahol a gödör van? Úgy érzem, ott, legalábbis, ha abból a szemszögből nézem, amelyet lejegyeztem.”

Alig száradt meg a nyomdafesték Tordai Zádor esszéjének szövegén, megszólalt az ecclesia militans. Az éles vita nem arról szól, hogy Tordai állításai mennyire pontosak *Az ember tragédiájának* vonatkozásában, hogy hol téved a szerző, Madách művét tulajdonképpen nem költői, hanem filozófiai alkotásként olvasva (kiegyenesítve a kanyarodókat, a Tragédia belső ellentmondásait); nem az újabb Madách-szakirodalom, elsősorban Sőtér István kiegyensúlyozott, történelmi alapozású elemzésének eredményeivel szembesítik a friss Korunk-közleményt, hanem nyilvánvaló pártutasításra nyitnak ösztüzet az ideológus-örszemek (börtönőrök) az eretnek kolozsvári szerzőre – és a szövegének helyet adó szerkesztőségre. A korszakra jellemző, hogy más fórumok szolgálatosai (a bukaresti

„előrés” Kovács János s a Hajdu Győző szerkesztette marosvásárhelyi *Igaz Szó* névtelen cikkírója) mellett maga a *Korunk* is siet az önbírálattal. Már a következő lapszámban Kallós Miklós, a Bolyai Tudományegyetem filozófiai tanszékének előadótanára, egyben a tartományi pártbizottság felelős beosztású aktivistája visszautasítja Tordai Zádor írásának eszmei üzenetét. *Valóban vagy-vagy?* A címbe írt válasz (kérdés) akár elfogadható is volna, ha nem következne hit és tudás szembeállításának durva, mindjárt címkéző magyarázata: „Aki e kettőt ilyen mereven elkülöníti, az minden marxista jellegű teoretikus ismeretei ellenére sem szűnt meg burzsoá nacionalistának lenni. Nem elég az ifjúságot marxista ismeretekre tanítani, a kommunista *érzésvilágot* is ki kell fejleszteni benne.” Majd ennél is durvább támadás következik: Tordai Zádor Tragédia-értelmezésének és az 1956-os magyar eseményeknek politikailag-egzisztenciálisan életveszélyes összekapcsolása. Kallós, természetesen pártja nevében, a következőképpen asszociál: „Tavaly ősszel, amikor annyi helytelen és zavaros nézet tört felszínre, nemegyszer találkozhattunk ezzel a szembeállítással. Tudok olyan esetekről is, amikor ezt a magyarországi ellenforradalom idején tételen is megfogalmazták, valahogy így: a nemzeti együvértartozás inkább *érzés*, a proletár nemzetköziség inkább *tudati* aktus, meggyőződés. Mindez akkor, amikor a Szovjetunió a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány kérésére politikai és katonai akcióval sietett az ellenforradalom ellen harcoló szocialista erők támogatására, felbecsülhetetlen szolgálatot téve a szocializmus egész világrendszerének, a következő állásponthoz vezetett: racionálisan értem a Szovjetunió lépésének szükségességét, tisztában vagyok azzal, hogy milyen hatalmas erkölcsi és politikai felelősséget, milyen áldozatot vállal magára, tudom, hogy a proletár nemzetköziséghez való hajlíthatatlan hűségének adta tanújelét, ám érzelmileg nem értek egyet ezzel a lépéssel.” Aligha túlzás azt állítani, hogy Tordai Zádor erdélyi-romániai sorsa ezzel megpecsételtetett. A *Korunk* pedig hosszabb távra gyanússá lett. A szerkesztőség magamentésének érthető, ám gyászos folyamatában 1957 októberében közölnek egy visszavonást. Gáll Ernő így emlékezik vissza 1995-ben közölt *Számvetésében* az eseményre: „A ránk oktrojált szöveg szerint az inkriminált írásban »a burzsoá filozófia csődjének eszmehordalékából származó anarchista nézetek érvényesülnek, amelyek a lelkesedni nem tudó, a haladó eszmények iránt cinikus, nyárspolgári magatartást sugallják«. A nyilatkozat végén – »a meg nem alkuvó ideológiai harc« jegyében – fokozott éberséget fogadtunk.” És ehhez, közel négy évtized múltán, hozzáfűzi. „Láthatjuk, a szöveg minden tekintetben a sztálinizmus kelléktárából való.”

Madách *Korunk*-kalandjának első fejezete itt zárul. A második valóban nem kapcsolódik az 1957-es kezdethez, bár a kérdés bonyolultabb, mint ahogy az a *Számvetésben* megjelenik. Gáll Ernő értékelése szerint: „A tünetcsoporthoz tartozik az is, hogy a szerkesztőség traumatizált állapota másfél évtized múltán sem oldódott annyira, hogy 1973-ban, amikor a *Tragédiával* kapcsolatban súlypontos számot állítottunk össze, visszatérjünk az 1957-es ügyre. De – tegyük hozzá – még a külső körülmények sem engedték volna ezt meg.” A külső körülményekről később szólok, a belsőt illetően viszont a magam irodalmi szerkesztői emlékeire hagyatkozom. Bevallom, a „jövátétel” szándéka – bennem legalábbis – nem Tordai Zádor irányában, hanem Madách „rehabilitálása” tekintetében élt. (Zárójelben jegyzem meg, az 1957 októberi szerkesztőségi cikk Madáchot is elmarasztalta, többek közt azért, mert nem tett különbséget az utópista szocializmus, a tudomá-

nyos szocializmus és a vulgáris materializmus között. Ezt a kritikát más marxista megnyilatkozások is tartalmazzák, a hosszú recepciótörténetben.)

A két évszám közti időben azért még történt valami. Egy korszerűbb Madách-kép kialakítását kívánta szolgálni a *Korunk* 1964. szeptemberi számának élén közölt tanulmány, „*Kiket nagyoknak mond a krónika*” címmel. A Madách halálának centenáriuma írt szöveg a folyóiratbeli helyezése miatt érdekes, egyfajta hármasság jelzi ugyanis a szerkesztőségi elképzelést: Gáll Ernő *Reneszánsz emberség* és Deák Tamás *Michelangelo, a poéta* című írása, vagyis a három együtt a humanista értékek másfajta megközelítését mutatja, mint az 1957-es, balul sikerült kezdet. Természetesen nem az én feladatom saját Madách-tanulmányom értékelése; ami tény, hogy az újabb Tragédia-értelmezésekre, főképpen Horváth Károly és Sőtér elemzéseire épült, a humanizmus kérdéskörét Franz Kafkáiig hosszabbítva meg. A figyelmes olvasó találhatott benne rejtett, pontosabban a vitafelet névvel meg nevez(het)ő polémiát, vitaközlést, Tordai Zádorral. Lucifer drámai funkciójáról, főként azonban a párizsi szín értelmezéséről, a „keresztrím” elmélet cáfolatáról van szó, de nem ideológiai, hanem esztétikai érvek alapján. Talán érdemes azt is megjegyezni, hogy a közleményt két, nagy méretű Madách-illusztráció hangsúlyozza, Paulovics László modern grafikái.

A hosszú szünet után 1965-ben újra kolozsvári színpadra állított Tragédia hívta elő Balogh Edgár kommentárját (*A madáchi modell ma*. *Korunk*, 1965. 12.). A folyóirat főszerkesztő-helyettese Madách közéleti harcára, „következetes eszmény-vállalására” koncentrált, szerinte *Az ember tragédiájában* „végül is maga a hit, a feltörekvés szenvedélye emelkedik felül és kapja meg jutalmát”. Két hónappal később a Rappaport Ottó rendezte előadás elemzésében én a Madách-mű összetettségét-ellentmondásosságát nagyjából hűen tükröző színpadi változatot értékelem; szó van ebben a kritikában Madách népszemléletéről, Lucifer emberségéről, és arról, hogy a mű főszereplője igenis Ádám (*Hűtlenség és hűség*. *Korunk*, 1966. 2.). Megjegyzem, hogy ez az írás a lap alapításának 40. évfordulóját ünneplő szám főlaptestében került közlésre.

Az 1973-as év a *Korunkban* két nagy évforduló, a magyar irodalom világraszóló két jubileuma látványos megünneplésével kezdődik: Petőfinek és Madáchnak szentel szinte teljes számot a szerkesztőség. De adódik még egy évforduló: a pártfőtitkár, Nicolae Ceaușescu 55. születésnapja, 1973. január 26-án. Aki a személyi kultusz súlyos romániai éveinek ismeretében lapoz vissza a '73-as évet nyitó *Korunk*-számokra, meglepődik. Sem januárban, sem februárban nincs Ceaușescu-kép, mi több, a Petőfire fókuszoló első lapszám élén a hagyomány természetéről elmélkedő tanulmány (Szegő Kataliné) Thomas Mann nyomán született prólóval indít; a Petőfi-méltatók, tisztelgők sorában jelen van az irodalomtörténész Fekete Sándor (az 1958-ban Magyarországon elítélt *Hungaricus*), az írók közt Sánta Ferenc, Szilágyi Domokos, Lászlóffy Aladár, Páll Lajos (ugyancsak '56-os elítélt), a román Nicolae Balotă (szintén megjárta a „népi demokratikus” Románia börtöneit), a lengyel Nawrocki, az orosz Gerskovics és persze Balogh Edgár (ő, a sokat átélt, hitét az új rendszerbeli fogsága idején sem elveszített politikus-közíró a Szilveszter-kalandról értekezik). A februári szám szerkesztésének idejére nyilván megérkezett már a parancs, következésképpen az „Ünnep és számvetés” a pártfőtitkár köszöntését jelenti a legelső cikk címében, személyisége méltatásában; a szerkesztőségi köszöntőt egy névvel jegyzett (az Államtanács magyar alelnökétől érkezett-rendelt) „szeretetnyilvánítás” s egy

versfordítás, terjedelmes ditirambus követi. Csakhogy: a krétázott papírra kiemelt négy oldal megelőzi a tartalomjegyzéket, ahol viszont „*Kortársunk Madách*”-é az első szó, majd sorra jönnek egy másfajta, méltó ünnep és számvetés esszéisztikus, verses és tanulmány igényű szövegei s a hozzájuk illő rajzok, illusztrációk (Kondor Bélától, Szalay Lajostól, Würtz Ádámtól, Deák Ferenctől, Tóth Lászlótól, Paulovicstól). A cenzúra még nem igazán jól működött, hiszen bevette krétázott papíros játékunkat, az „előzékelt”, sőt azt sem vette észre, hogy az „Ünnep és számvetés”-sel átellenben nem a dús hajú pártfőtitkárhoz méltó fejet közöltünk – a temesvári grafikus Kazinczy Gábor költő-filozófust (?) mintázó rajzát.

A lapélre került bevezető eszében a Világos utáni magyar valóság Madách művét meghatározó szerepe, a polgárosodás, magyarság és egyetemesség szétválaszthatatlansága került középpontba, az új Madách-irodalom, irodalomtörténeti-történeti viták tanulságainak felhasználásával. Az évfordulás súlypont bizonyára legfontosabb, egyéni-eredeti olvasatból született írásának szerzője pedig Bretter György. Az „itt és mást” szellemi programját egyre meggyőzőbben képviselő kolozsvári filozófus-esszéista *Az ember tragédiáját* a maga sokféle kontextusában vizsgálja, de nem vész el a részletekben. *Ádám harca Luciferrel, avagy idő és egzisztencia a Tragédiában* – a címben kitűzött tárgy valóban a lényegre utal. Tallózva Bretter szellemes megállapításaiban, ilyen pontos meghatározásokkal találkozunk: „A kiindulás – szellemében – tisztán hegelianus: közép-európai módra. A tiszta fogalmiság helyett – sorskérdések, küzdelem a reális történelemmel, barbár módon képtelen mélységeket járva, a tiszta spekuláció felemelő magassága helyett valami eszeveszett gyötrődés a sors miatt.” Nem vitázik a Bretter-esszé a másfél évtizeddel korábbi Tordai-esszével, de ahogy beállítja Madách művét a magyar irodalomtörténeti sorba, közvetlenül *A vén cigány* és a Mezőberényben született *Szörnyű idő* utáni időbe, illetve a magyar és közép-európai históriába – nyilvánvalóan tagadása annak az értelmezésnek, amely a tudás abszolút győzelmét látja a Tragédiában, a hittelt szemben. Vörösmarty és Petőfi megnevezett verse „a küzdelem árát és célját tudakolja a sorstól. De a válasz – hiszen válasz az nincs – nem mondható el, csak a hit marad, a dadogás, a képtelenség láttán egyetlen tiltakozó mozdulat: ez nem lehet! Megszűnt a logikus beszéd, most már csak a beszédnek kell megszűnnie, és akkor megszületik a semmi, az örök hallgatás. De a semminek nincs léte, marad tehát a küzdelem, az önmagáért és önmagában vett *emberi* küzdelem, az ember immanens céljáért: emberi feltételeiért. [...] Az egyetemes emberi dadogás fenomenológiája: ez Madách.” És tovább: „Illúziók nélkül küzdeni, értelmessé tenni az időt – ez a reális emberi közösség objektív összetartó ereje –; az illúzió képzeletbeli közösséggé változtatja a kollektivitást.” Az embert a jelenbe hozni – ez a Tragédia tétje. Bretter olvasatában „Madách nem általánosítja a jó és rossz küzdelmét, hiszen ő a negyedik dimenzió prófétája. Az időé: az emberi jelenidőé.” Az esszé utolsó mondata mintha rímelné Tordai Zádor végső következtetéseire. „Madách ennyit mond: emberek, a világ nem illúzió.” 1973 itt találkozunk 1957-tel.

A *Korunk* Madách-számának rangját emeli a Jean Rousset Tragédia-fordításának előszavából magyarra fordított, a költő egyetemességét világirodalmi párhuzamokkal bizonyító rész. A francia költő és irodalomtörténész, a magyar irodalom barátja Madáchot a látnokok közé sorolja, majd így folytatja értékelését: „S hogy a látnokok harcra, vagyis élni ösztönöznek – *Az ember tragédiája* erre is bizonyíték. Fogadhatták volna-e, fogadnák-e

első olvasói és későbbi nézői e remekművet Magyarországon és szerte a földtekén ugyanazzal a lelkesedéssel, ha nem lázítana kitartóan a reményre?:

...Az egyén szabad
Érvényre hozni mind, mi benne van.”

Mínthogy nem leltárkészítés, bibliográfiai teljességre törekvő összefoglalás a célunk, átugorva igényes tanulmányokat, esszéket, verseket, már csak két huszonéves szerzőt idézünk meg a terjedelmes összeállításból: Aradi Józsefet és Ágoston Vilmost. Utóbbi *A tagadás: teremtés-elv* cím alatt műfaji kérdéseket taglal, Aradi pedig – az akkori szerkesztőségnek a bukaresti *Ifjúmunkástól* érkezett, újakat próbáló tagja – „ifjúsági forgatókönyvet” közöl, elképzelet, hogyan kellene a Rendezőnek eljátszatnia *Az ember tragédiáját* egy fiatal együttessel. Aradi „forgatókönyve” lényeges pontokon összecseng Bretter esszéjével. Például ebben az igényben: „Minél bonyolultabb a játék, minél több réteg bontható ki a Tragédiából, nekik annál magasabb gondolati és fogalmi szintre kell emelkedniük. Nem elég megérteniük a forradalmat, meg is kell találniuk helyüket a forradalomban. Azonosítaniuk kell a mindennapi jelen időt a forradalom jelenidejével. A szűk jelen idő helyett meg kell barátkozniuk a kiterjesztett jelen idővel, mely jövőt és múltat egyaránt magába foglal.” Nyíltan nemzedéki olvasatról van szó, mindvégig. Ahogy Tordai Zádor és Bretter a Tragédiát glosszázva-elemezve a maga (és a kor) problémáira keresi a választ, Aradi József is kilép a madáchi mű köréből. Íme: „A Tragédia ott haladja meg önmagát, amikor egy új ember születésének lehetőségét hozza elkerülhetetlenül. Az új ember lehetősége – egy új nemzedék lehetősége. Ez az egyetlen valódi alternatíva, mellyel vissza lehet venni az elveszett jövőt, mellyel a történelemben lehet emelni a mindennapokat. Éva visszavétele a közösség visszavétele, a hamis alternatívák konkrét kritikája, a jövő közösségi ellenőrzésének lehetősége.” S még egy fontos mondat az új történelmi és erkölcsi győzelmek és bukások lehetőségéről, a „Mondottam ember, küzdj és bízva bízzál” mai értelméről: „Ezt a lehetőséget a közösség nem felülről kapta, hanem maga teremtette meg magának.”

Madách 1973-as *Korunk*-kalandja itt még nem ér véget. Elvittük őt Bretter Györggyel (még februárban) a Szatmári Magyar Líceum pinceklubjába, az elképzelhető legfiatalabb Tragédia-olvasókhoz. A beszélgetés a diákokkal az eszményekről, az értelmes életről, a küzdelemről folyt – természetesen Madách művéből kiindulva. Egy szatmári tanár szerencsére lejegyezte Bretter szövegét (elolvasható B. Gy. válogatott írásainak 1979-es, posztumusz kötetében, a függelékben). A fiatalokat a Tragédia írójához közel hozó közvetlen szövegelés jellemzésére álljon itt néhány kiragadott mondat: „48 bukása, kiábrándultság, az egész ügy borzasztó szomorú, magánélet, társadalmi élet, kiábrándultságok, hát kérem, abban a korban mindenki ki volt ábrándulva. Higgyék el nekem, a kor tele volt kiábrándultan rohangáló emberekkel. Egy Madách lett közülük. Egy darab. A probléma az, hogy miért?” Nem egyszerű irodalmi pótóra volt ez a szatmári találkozó.

Azt gondolom, ezzel teljeseedett ki a *Korunk* megidézett Madách-száma, így lett jellemzően *Korunk*-ügy a 150. Madách-évforduló.